

תזריע - "צרעת": נגע לאנשים קרוב למושלמים

השיחה: לקוטי שיחות חלק כ"ב, שיחה ב' לפרשת תזריע • siha.beiyoune@loubavitch.fr

מקור 2: הצרעת היא רק ל'אדם': אנשים כמעט מושלמים!

מסביר האדמו"ר הזקן שאכן נגע זה נועד לאנשים גדולים, שכבר תיקנו רוב מעשיהם, וחסר להם רק זוטות לתקן...:

לקוטי תורה תזריע כב, ב: אדם - הוא במדרגה גדולה .. שלימו דכולא. וכשמשקשין מעשיו, ותקן כל הדברים והבחירות שלמעלה, יוכל להיות עדין "בעור בשרו" - בחינה התחתונה שבו, לא נתבדר הרע והפסלת ממנו, ונולדים סימנים בגשמיים בבשרו שלא כדרך הטבע... ולכן אין נגעים נהוג בממנו זה ... [כין] זהו אינו בנמצא אצלנו.

במילים אחרות: הצרעת נוגעת רק לאנשים כליכך מושלמים עד שנפשם וגופם לא סובל את הלשון הרע, עד שפולט את זה בתור נגע (כאלרגיה)⁶... בימינו, אין אנשים כאלה מושלמים⁷...

מקור 3: לכאורה, תכלית נגע זה הוא להרחיק מלשון הרע!

ויש להבין, חכמינו קבעו הרי בארוכה (ערכין טו, א) שהנגעים באים כעונש ואזהרה על לשון הרע! וכך מסכם זאת הרמב"ם:

רמב"ם הל' דעות ז, ג: אָמרו חכמים: שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה, ואין לו חלק לעולם הבא: עבודת-כוכבים, וגילוי עריות, ושפיכות דמים - ולשון הרע כנגד כלן... כל המספר בלשון הרע כאלו כופר בעקר... שלשה לשון הרע הורגת - האומרו, והמקבלו, וזה שאומר עליו...

והדברים עוד יותר ברורים ברמב"ם בסוף הל' טומאת צרעת, שם מגדיר הרמב"ם השתלשלות נגע הצרעת אצל האדם:

רמב"ם הל' טומאת צרעת טז, י: וזה השנוי .. שקראתו תורה צרעת .. אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישאל... שהמספר בלשון הרע, משתנות קירות ביתו. אם חזר בו - יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהתץ הבית - משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוב עליהן; אם חזר בו - יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנין הבגדים שעליו; אם חזר בו - יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע ויהיה מכבד ומפרסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחות הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע.

ואם כן, איך האדה"ז יכול להגדיר המצורע כאדם מושלם?

מקור 4: מהות "שיחת הרשעים", המובילה ללשון הרע

כדי להבין כל זאת, יש להקדים בביאור המשך דברי הרמב"ם בהלכה הנ"ל בסוף הל' טומאת צרעת:

רמב"ם שם: וְעַל עֵנֶן זֶה מִזְהִיר בַּתּוֹרָה וְאוֹמֵר: ...הַתּוֹבָנוּ מִה אֲרַע לְמִרְיָם הַנִּבְיָאָה שֶׁדִּבְרָה בְּאַחִיָּה, שֶׁהִיְתָה גְדוֹלָה מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים, וְגִדְּלָתָהּ עַל בְּרַכְיָה, וְסִכְנָהּ בְּעֶצְמָהּ, לְהַצִּילוֹ מִן הַיָּם -

⁶ לכאורה, כך הוא פירוש הדברים: אנשים מסוימים אלרגיים לדוגמא לקמח חיטה, ומיד שאוכלים זאת גופם נהיה צלקות-צלקות... כעת נתאר שהמצורע כל כך מושלם עד שמיד שהוא מתחיל לדבר לשון הרע, גופו נהיה מלא צלקות...

⁷ וכך משמע גם מהאלישיך תזריע יב, א: "תואר 'אדם' הוא המשובח שבכולם... ואיך יכנהו הכתוב על איש צרוע אשר הוא טמא ונמאס? אך אין זה כי אם שכוח טומאת עון אשר חטא על הנפש הוא המתראה (העוון מפריע רק למי שנמצא כולו בקדושה). על כן [הרשעים] אשר עיקרן טומאה, אין כח טומאת העון עושה בהם רושם כי מין במינו אינו חוצץ. [ולכן אין נגעים אלה] בזמן הזה".

הערה למגיד השיעור: נושא השיחה דידן (הסבר ה"צרעת" באופן חיובי ע"פ חסידות), הורחב בכמה וכמה מאמרים ושיחות. הייחודיות בשיחה דידן: הרבי מוכיח להתאמה מופלאה של ביאור זה עם שיטת הרמב"ם (ע"פ נגלה). ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה

בפרשיות תזריע ומצורע, התורה מדברת על כל דיני נגע ה"צרעת", איך הכוהן מחליט (בעזרת ה"חכם") אם הנגע טהור או טמא. אם הנגע טמא - על היהודי המנוגע לצאת מחוץ למחנה משך שבעה ימים עד שהנגע ייפסק. זהו הצד הטכני של הנגע ודיניו.

ידוע, שמקור ותכלית נגע זה הוא: כדי להרחיק את האדם מאמירת לשון הרע, על ידי בידודו משאר אנשים, וכפי שנרחיב בהמשך¹. ואם כן, נגע זה נועד לכאורה עבור רשעים גדולים... אכן, בתורת ה"סוד" והחסידות מוסבר בדיוק להיפך, שנגע זה נועד עבור אנשים קרוב למושלמים²... איך ייתכן להיות שני הגדרות כל כך שונות?!

אכן, היום נתעכב על שיטת הרמב"ם, ונראה איך בדיוק דבריו, רמז על שני גדרים בלשון הרע, ובעצם, ביאורו תואם להפליא לביאור תורת החסידות... על הדרך, נגדיר מחדש מהותו של לשון הרע, וכך נוכל להבין על הדרכים להיפטר ממנה לגמרי. וכפי שנבאר בעז"ה.

מקור 1: צרעת: נגע לרשעים או לאנשים מושלמים?

בפרשתנו, בפרשת נגעי האדם, התורה מתחילה כך:

תזריע יג, ב: אָדם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ... לְנֹגַע צָרַעַת - וְהוּבֹא אֶל אֹהֶרֶן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים... כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֹּגַע בּוֹ - יִטְמָא, טְמֵא הוּא, בְּדָד יֵשֵׁב, מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ.

והנה, הזהיר מציין שהמצורע נקרא בשם המעלה "אדם"³:

זהר תזריע מת, א: בְּכֹמָה דְּרָגוֹת נִקְרָא בֶן אָדָם: אָדָם, גָּבֵר, אָנוּשׁ, אִישׁ. גְּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּם אָדָם, מְשׁוּם שֶׁתּוֹב "וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ" ... וְלֹא כְתוּב [הַמְצָרַע בִּשְׁם] גָּבֵר, אָנוּשׁ, אִישׁ⁴.

לכאורה, איך מתאים פירוש זה עם המציאות, שעל המצורע להיות מבודד לעצמו "מחוץ למחנה" (כאחרון הפושעים...), ועד שהגמרא אומרת שהמצורע נחשב כ"מת"⁵?

¹ חשוב לציין שאין שום קשר בין נגע ה"צרעת" עליה מדברת התורה, למחלת הצרעת (lèpre) הקיימת בימינו, שהיא בכלל מחלה מידבקת (contagieuse), ואינה מעידה כלל וכלל שהחולה דיבר לשון הרע... וכפי שנרחיב לקמן ברמב"ם שמגדיר זאת "זאת השינוי שקראתו התורה צרעת"...

² וכפי שלמדנו בשיחה בעיון תשע"ז (לקו"ש חל"ז תזריע) על הטעם לכך שהמשיח נקרא "מצורע של בית רבי", שמקורו ממדרגה גבוהה מאוד! עיי"ש.

³ היום יום ד' אלול: במעלת מין האנושי ישנם ארבעה תוארים: אדם - מעלת המוחין והשכל, איש - מעלת הלב והמידות, אנוש - החלישות באחד מהם בשכל או במידות או בשתיים, גבר - מתגבר על עצמו להסיר המניעות ועיכובים להשיג אחת המעלות או בשכל או במידות. היינו ד'גבר' עוסק עם ה'אנוש' להגביהו למעלת 'איש' או אדם'.

⁴ ובהמשך שם (תרגום): אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אִם כֵּן, וְהָרִי כְתוּב (ויקרא א, ב) אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּם קָרְבָּן לֵה'. מִי צָרִיר לְהַקְרִיב קָרְבָּן? מִי שֶׁהוּא חוֹטֵא, וְכְתוּב אָדָם! אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא רֵא, קִיּוֹם הָעוֹלָם שֶׁל עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים הוּא קָרְבָּן, הַנִּחַת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִי רָאִי לְהַקְרִיב לַפָּנִי אֶת הַנִּחַת הַזֶּה? הִנֵּה אוֹמֵר זֶה אָדָם, שֶׁיִּקְרַע מִן הַכֹּל. אָמַר לוֹ, אִם כֵּן, הִנֵּה כְתוּב, אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְגו', וְהִנֵּה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרַעַת. אָמַר לוֹ, אֶת זֶה צָרִיר לְטַהֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִהַכֹּל, שְׁמִי שֶׁהוּא בְּדָגָה עֲלִיּוֹנָה שֶׁל כָּלָם, לֹא יֵשֵׁב כָּךְ.

⁵ גמרא נדרים סד, ב: ארבעה חשובין כמת: עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו בנים... מצורע - דכתיב (בתפילת משה על אחותו מרים שלקתה בצרעת אחרי שדיברה עליו): "אל נא תהי כמת".

והיא לא דברה בגנותו אלא טענה שהשותו לשאר נביאים, והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו, שנאמר "והאיש משה ענו מאד..." ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת.

קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות: ...בתחלה מרבין בדברי הבאי, ...ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים... ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם... ומתוך כך באין לדבר באלקים [כאפרין בעקר.

לכאורה, יש כאן שני שאלות מהותיות:

(א) מדובר כאן על חומר "לשון הרע", דיבורים רעים ואסורים. למה הרמב"ם מאריך כאן "שיחת הרשעים בדברי הבאי" - דברים ריקים אמנם מתוכן, אבל לא דיבורים אסורים!

(ב) אם הרמב"ם רוצה להביע כאן חומר איסור הלשון הרע, מדוע אינו מזכיר התיאורים החמורים שהזכיר בהלכות דעות (כופר בעיקר... חומר יותר מג' העבירות החמורות כו)?

מקור 5: שני גדרים בלשון הרע, מתאימים לשני הרמב"ם

הביאור בזה יובן בהגדרת מהות וחומרת ה"לשון הרע". בעצם, בלשון הרע ישנן שני עניינים שונים:

(א) **דיבור לשון הרע**: דיבור הנובע ממדותיו הרעות של המדבר, כגון קנאה ושנאה - והוא גורם נזק לאדם שעליו מדברים.

ועל ענין זה מדבר הרמב"ם בהל' דעות (כל הפרק שם עוסק בדיבורים והתנהגויות בלתי-רצויות שעל האדם לתקן).

(ב) **לשון הרע מצד הדבור עצמו**: כאשר אדם מדבר לשון הרע, ואפילו בלי כוונה, הרי הדבור עצמו גורר אותו אל הרע, מכיון שהדבור קשור לעצם נפש האדם, עד שנקרא בשם "מִדְבָּר"⁸.

ועל זה מדבר הרמב"ם בהל' טומאת צרעת, שבתחילה מדבר על "שיחת הרשעים" המדברים "גדולות ונפלאות" - דברים שאינם אסורים לכשעצמם ואינם קשורים לשום מידה רעה של האדם, אבל הם "דברי הבאי", הפוגמים בדיבור וחיצוניות האדם, ומובילים וגוררים אותו לאט-לאט עד לרע מוחלט!⁹ [ולכן הקב"ה רוצה להפסיק אדם זה מיד בתחילה, כשזה עוד רק "שיחת הרשעים בדברי הבאי", כדי שלא ייגרר הלאה...].

מקור 6: סיפור מרים: היסוד להגדרת תחילת הלשון הרע

עפ"י יובן למה הרמב"ם מאריך כ"כ בהלכות טומאת צרעת (הקשורים לעניין השני של הלשון הרע כנ"ל) - בתיאורים על מעשה מרים ("אומרת התורה: **התבוננו במעשה מרים**" כו'): כשמעיינים בסיפור מרים, רואים מיד שכוונתה לא היתה כלל וכלל לשון הרע על משה! וכך מגדיר זאת רש"י שם:

רש"י על בהעלותך יב, א: ותדבר מרים ואהרן. ...מרים היתה בצד צפורה בשעה .. שאמרה: "אוי לנשותיהן של אלו (אלה) ואלה

⁸ **הרחבה:** מוסבר בחסידות שהגם שהדיבור הוא כוח חיצוני של האדם (בניגוד למחשבה וכו') שהיא עבור האדם עצמו) - בכל זאת הוא קשור לעצם נפש האדם, בכך שהוא מגלה ומוציא דברים הנמצאים עמוק בתוך הנפש. (גם בצרפתית, דיבור הוא "exprimer", שפירושו להוציא דבר הטמון בפנים). ולכן יש להזהר בדיבורים והגדרות שאומרים על אנשים וילדים כו', אם אומרים על מישהו שהוא "טיפש" - מוציאים ומגלים ה"טפשויות" שבו... ואם אומרים עליו שהוא "חכם" - מוציאים הצד החכם שבו... וכהנה רבות בכל החיים.

בהערה 17 בשיחה מציין גם לספר המאמרים רנ"ט המביא בשם ראשית חכמה שער הענווה פרק ה': "כשיראה האדם שכעסו מתגבר - ישתוק או ידבר בנחת, ולא ירים קולו בכעסו, כי המגביה קולו בשעת כעסו - יתעורר הכעס, אבל קול הנמוך והשתוקק - משקטין את הכעס". ישנו כוח מיוחד בדיבור האדם!

⁹ בדרך אפשר: לפעמים אומרים דברים לא כ"כ מתאימים עבורנו, אבל איננו חושבים שאוחרים שם, וחושבים ש"סתם דיברת"... ותן לחכם ויחכם עוד.

ומידד) אם הם נזקקים לבואה, שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממוני!". ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים, שלא נתכונה לגנותו, כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חברו.

ובפרט כשמעיינים בתיאורי הרמב"ם הנ"ל בהלכות דעות, שמרים היא בכלל אחותו הגדולה של משה, ותמיד טיפלה בו במסירות עד כדי כך שסיכנה את חייה עבורו! ומשה בכלל לא הקפיד על דבריה! [כל הבעיה הייתה רק, שהיא שכחה שאינה מדברת סתם ל"אחיה הקטן", אלא על משה רבינו - רבן של ישראל¹⁰ - "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה!"]

בכך רוצה הרמב"ם להבהיר, שעונש הנגעים על לשון הרע אינו קשור כלל לעניין הראשון שבלשון הרע (הנובע ממידות הרעות של האדם)¹¹, אלא קשור ל"עצם הדיבור", עצם זה שהאדם מדבר בלי לחשוב, יכול לגרור אותו לדיבורים באמת רעים.

מקור 7: סדר התפשטות הנגעים: בית, כלים, בגדים, אדם

עפ"י מובנים דברי הרמב"ם על סדר התפשטות נגע זה:

מכיון שרוצים לטפל בדיבור האדם, שבתחילה הוא רע **חיצוני** לגמרי למהות האדם - לכן תחילה הנגע פועל רק בקירות הבית, שזהו דבר **חיצוני** לאדם.

אכן, אם הדבר לא עובד, [משמע שהרע חלחל יותר פנימה], התיקון יצטרך להיות יותר פנימי: כלי תשמיש האדם (הקרובים לו), בגדיו (הצמודים עוד יותר אליו)¹² - ועד לבשרו ממש.

אך אם הרע היה חודר ממש בתוכו (כפי שזה אצל הרשעים) - תיקון הנגעים לא היה שייך בכלל עבור אדם, וכנ"ל בארוכה.

עפ"י מובן שביאורו של אדה"ז, שהנגעים מגיעים דווקא לאדם הכמעט מושלם, מתאים מאוד עם פירושו של הרמב"ם.

מקור 8: טהרת המצורע עוברת דווקא על ידי דיבור הכהן

עפ"י יובן הטעם לכך שטהרת המצורע עוברת דווקא דרך הכהן¹³: דלכאורה, אם מדובר באדם כל כך מושלם, למה הוא לא יכול לתקן "רע" זה בעצמו, ללא עזרת אדם שני?

אלא שהביאור בזה הוא, שגם אדם מושלם עלול להיכשל בלשון הרע, כי עלול להיות בו רע **נעלם**, המתבטא בדיבור, דיבור שהוא ממש חיצוני אליו, ואין בו תוכן רע ממש... ורע זה הוא כך נעלם שהאדם לא שם לב לכך, וחושב שאין בזה ממש.

ולפיכך נעשה התיקון לכך נעשה דווקא על ידי הכהן, שהוא "חסד עילאה" ובכוחו לטהר את רע **נסתר** זה. ולכן זקוקים ל**דיבורו** של הכהן "טהור אתה", כדי להוריד ולהמשיך את האור העליון ביותר, המתקן רע זה עד אשר נעשה טהור לגמרי¹⁴.

¹⁰ וכפי שמבאר זאת הרבי בארוכה בלקו"ש ח"ח עמ' 145 ואילך, בדיוק הלשון ברש"י (בתחילת פרשת שלח) "עסקי דיבה", ולא "לשון הרע". החטא לא היה במה שאמרה, אלא בעצם כך שמדברת על משה רבינו. ועפ"י מבאר שם הרבי בארוכה מה היה חטא המרגלים (הרי זה היה תפקידם: למסור דו"ח...). עיי"ש.

¹¹ וע"ז אין אכן שום נגע צרעת, מכיון שאדם זה כבר רשע וכו'... ואין תועלת להרחיקו ולבודד אותו. עבורו ימצאו פתרונות אחרים לקרבו...

¹² כמוסבר בארוכה בחסידות על מקיף הרחוק: בית (שאינו מותאם בדיוק רק למידותיו של האדם), מקיף הקרוב: בגד (המותאם בשלימות לגוף האדם כו').

¹³ כפי שמתואר בארוכה במשנה מסכת נגעים, שגם אם יש רק כהן עם הארץ, עליו לבוא עם "חכם" (שאינו כהן), והכהן שואל לחכם מה להגיד, ודווקא הכהן אומר ופוסק אם האדם טהור או לא... וכפי שהסברנו בשיחה בעיון תשע"ה (לקו"ש חכ"ז תזריע ב'), שדווקא הכהן איש חסד (שנצווה ע"י הקב"ה "לברך את עמו ישראל באהבה"), יכול להחליט אם להרחיק ולהוציא יהודי מן המחנה או לא... [וסומכים עליו שישגע טוב-טוב את החכם לפני שיפסוק "טמא"....]

¹⁴ הוראה - בדרך אפשר: להיזהר בדיבורנו, גם בדברים "סתמיים" ויש לעיין.